

อธิบายเรื่องเครื่องมโหรีปี่พาทย์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุวงษาชั้นเอก ทรงพระนิพนธ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระยาวิสูตรกรมศิลปประสิทธิ

(น้อย ศิลป์)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๓๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

คำนำ

นายเน้น คีลปี ได้มาแจ้งความจำนงค์แก่เจ้าหน้าที่ ณ หอสมุด
แห่งชาติ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่องตำนานเครื่องมือโห
รีปาทย ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระยาดำรงราชานุภาพ เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ มหา
เสวกโท พระยาวิสุกรรมคีตปประดิษฐ์ ผู้เป็นบิดา กำหนดงานใน
วันที่ ๓๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ๒๔๗๓ ณ เมรุวัดริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
หนังสือเรื่องตำนานเครื่องมือโหรีปาทยนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้มีชาวต่าง
ประเทศขออนุญาตนำไปแปลพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน และภาษา
ดัตช์ที่กรุงเฮก เมื่อทรงเห็นว่ามีผู้นิยมมากตลอดจนถึงชาวต่างประเทศ
จึงทรงชำระเรื่องและทำรูปให้บริบูรณ์ขึ้น และให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ
ได้จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงมโนปกรณนิติธาดา
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ และต่อมาได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์เฉพาะภาษาไทยอีก
หลายครั้ง

การที่เจ้าภาพได้ให้จัดพิมพ์หนังสือนี้สำหรับแจกในงานพระราช
ทานเพลิงศพ พระยาวิสุกรรมคีตปประดิษฐ์ ในครั้งนี้ นับว่าเป็น
การเหมาะสมยิ่ง เพราะท่านผู้นี้ นอกจากจะเป็นบุคคลสำคัญในงาน
สถาปัตยกรรมและการก่อสร้างแล้ว ยังเป็นบุคคลสำคัญในด้านการ
ดนตรีอีกด้วย ท่านได้มีความสนใจและมีความสามารถในการดัดคิด
ไทยเป็นอันมาก จะเห็นได้จากที่ในสมัยรัชการที่ ๖ ท่านได้รับตำแหน่ง

ผู้ควบคุมกรมมหรตพ

ในขณะเดียวกับที่ดำรงตำแหน่งจางวาง

กรมโยธามหาดเล็กด้วย

กรม ศิลปากร ขอ อนุโมทนา ในกุศล บุญราศีทักษิณา นุพทาน
ซึ่งเจ้าภาพได้บำเพ็ญเป็นนิคฺคํฐานธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือ
นสฺยแพร่เป็นกุศลศึกษาทาน ขออำนาจกุศลทั้งปวงและส่วนทานนํย
บุญกิริยาวัตถุในครั้ง จงเป็นพดลปัจจัยอำนวยอิฏฐิบุญมณฺญผลแด่
พระยาศุภกรรมศิลปประดิษฐ์ผู้วายชนม์ ตามควรแก่คติวิสัยในสัมปราย
ภาพจงทุกประการเทอญ.

นายธนิต อยู่โพธิ์
(อธิบดีกรมศิลปากร)

พระยาวิสุกรรมศิลปประติพัทธ์

ชาติะ ๒๔๐๖

มรณะ ๒๔๔๕

ประวัติ

ของ

มหาเสวกโท พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ (น้อยวิศิลป์)

พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ เกิดที่บ้านตำบลบางขุนศรี
อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี เมื่อเดือนมกราคม พุทธศักราช
๒๔๐๖ เป็นบุตรนายสีห์ นางดำ มีพี่น้องตามารดาเดียวกันรวม
๗ คน เรียงตามลำดับดังนี้ :-

๑. นายน้อย
๒. นายน้อย
๓. เฝือก
๔. พดอย
๕. นายพ่อน (ภายหลังเป็น มหาเสวกตรี พระยาราไชยศิริ-
ยาธิบดี ถึงอนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓)
๖. นายโต
๗. เป้า

พระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่กับพระ
อาจารย์วัดอัมรินทาราม (วัดบางว่า) จนอายุได้ ๑๔ ปี จึงข้ามฟาก

มาอยู่ในบ้าน ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา (ท่านเจ้าพระยาอรรพคัพพัฒน์)
ทูลทูลพระอาทิตย์

พระยาวิสุกรรมคิดปลประสิทธิ์เริ่มเข้ารับราชการ เมื่อ พ.ศ.
๒๔๒๑ มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในกรมชาวท ได้รับพระราชทานเงินเดือนๆละ
๕ บาท ครั้นอายุครบบวชก็ได้บวชเรียนตามประเพณี กรมชาวทสมัย
นั้นมีการช่างรวมอยู่ด้วย พระยาวิสุกรรมไม่มีโอกาสได้รู้เห็นและ
ฝึกฝนตนเองทางการช่างอยู่แต่เมื่อ ประกอบกับมีนิสัยรักการช่างและ
งานศิลปะ ใน ๕ ปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๔๒๖ ผู้บังคับบัญชาเห็นความ
สามารถและความตั้งใจ จึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นหัวหน้าเด็กชา
กรมชาวท ขณะเดียวกันก็ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ของท่านปิง ฝึกหัด
การช่าง เฉพาะอย่างยิ่งช่างกลึง ท่วงของพระองค์ท่านตำบลถนน
วรจักร

ระยะการซ่อมแซมปรับปรุงพระที่นั่งและตำหนักต่าง ๆ ใน
พระราชฐานในความอำนวยการของเจ้าพระยาอรรพคัพพัฒน์ แต่ครั้ง
ยังเป็นหลวงราชครูฤกษ์ หัวหน้ากรมชาวท ได้เริ่มและมีมากขึ้น
พระยาวิสุกรรมคิดปลประสิทธิ์ ได้มีโอกาสร่วมปฏิบัติงานเหล่านั้นจึง
มีความรู้ความชำนาญจึงมีขึ้นเป็นลำดับ และเป็นครูจกมกคณกวางขวาง
ในพระราชสำนักจนได้รับพระราชทานเงินเดือนตำแหน่งยศ บรรดาศักดิ์
และเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นลำดับมา

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มารับ
ราชการในพระองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (พระบาทสมเด็จพระ-

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖) ในตำแหน่งโยธาวิง งานในด้าน
การก่อสร้างพระยาวิศิษฎ์กรรมศิลปประดิษฐ์ ซึ่งขณะนั้นยังเป็นหลวง
พิทักษ์มานพ ต้องรับผิดชอบโดยตรงก็ได้เริ่มขึ้นโดยได้รับมอบหมาย
ให้อำนวยการตกแต่งปรับปรุง และสร้างเสริมพระราชวังสราญรมย์
(เดิมนั้นเป็นทตถกรรมการตรวจการต่างประเทศ) ส่วนสราญรมย์ และ
พระตำหนักปาริสาธิต

ขณะเดียวกัน พระยาวิศิษฎ์กรรมศิลปประดิษฐ์ ซึ่งมีความ
สนใจและมีนิสัยชอบการสังเกตไทย โดยได้ศึกษาจากสำนักท่านพระดับ
ทวิงปากคลองตลาด สมัยตั้งแต่อยู่กรมชาวทักได้โอกาสรวบรวม
ละเล่นนักดนตรีและเด็ก ๆ มาฝึกหัดรวมวงโดยมีครูแปลก (ภายหลัง
เป็นพระยาประสานดุริยศัพท์) เป็นครู สถานที่นั้นใช้บ้านสวนตัวใน
ตรอกไก่แจ้ ถนนพระสุเมรุ อำเภอพระนคร ตลอดจนได้ตั้งโรงงาน
ขึ้นในบ้าน จัดการสร้างเครื่องดนตรีประเภททยอยมีแบบประจักษ์อยู่ใน
บันทึกของการสังเกต กรรมศิลปากร กคือ เครื่องพณพาทย์ประดิษฐ์
และประติมมุกชุด ม.ว. และเครื่องสายชุดงา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลย-
ราชสมบัติในปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้อำนาจ
การสร้างพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม (ปัจจุบันเป็นทตถ
ศาลากลางจังหวัดนครปฐม) ควบคู่ไปกับการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์
พระปฐมเจดีย์ซึ่งชำรุดทรุดโทรม และก่อสร้างเพิ่มเติมภายในบริเวณ
หลายอย่างด้วยกัน นอกจากนั้นก็ได้ให้อำนาจการก่อสร้างซ่อมแซมอาคาร

ใหญ่ ๆ อีกมาก เช่น พระที่นั่งจักรีรัตนโกสินทร์ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวชิราวุธ) พระราชวังพญาไท ซึ่งบดินทรเดชา วัฒนางกูร อดีตรองนายกรัฐมนตรี และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เป็นทนายความในคดีฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวังบางปะอิน โรงโขนหลวงมรดกวันและวังจันทร์ (ปัจจุบันเป็นทตงโรงเรียนฝึกหัดครูประถมและกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นต้น อนึ่ง วังจันทร์ในสมัยที่พระยาวิเศษกรรมคิดปลงประติธรรคอบคมกรรมมรดก ได้เป็นทตงกรรมมรดกด้วย

ในด้านการมรดก มีปรากฏในตำนานโขนหลวงเกี่ยวกับพระยาวิเศษกรรมคิดประติธรรค ความว่า โปรดเกล้าฯ ให้หลวงสิทธิไชย (น้อย คีตปรี) ข้าหลวงเดิม เป็นผู้ควบคุมกรรมมรดก และให้รับโอนกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรรมมรดกมาขึ้นกับกรรมมรดก โดยปรากฏในหนังสือถึงเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๔ ว่า เห็นว่าราชการในส่วนกรมโขนและพิณพาทย์มหาดเล็ก ซึ่งอยู่ในปกครองของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ อยู่ในกรรมมรดก ซึ่งให้หลวงสิทธิไชย (น้อย คีตปรี) เป็นผู้ควบคุม ด้วยเหตุที่คิดเห็นดังนี้ จึงได้สั่งให้หลวงสิทธิไชย (น้อย คีตปรี) เตรียมการที่จะรับราชการในกรมโขนและพิณพาทย์มารวมเข้าในกรรมมรดก

ส่วนครูโขน ๓ คน คือ ขุนระบำภาษา ขุนนันทกานุกัษย์ ขุนพานักฉนิกร ก็โปรดเกล้าฯ ให้โอนมาด้วย ในด้านพิณพาทย์เครื่องสาย ให้โอนขุนประสาธน์ศรีศัพธ์ (ครูแปดก) มา

ภายหลังที่ได้โอนกรมโขนและพิณพาทย์ มาขึ้นอยู่ในกรม
มหรสพแล้ว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์จากหลวงสิทธิ
นายเวรเป็นพระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๕๔ และรับพระราชทานยศเป็นจางวางตรี ตำแหน่งจางวาง
กรมโขนมหาดเล็กและควบคุมกรมมหรสพด้วย การโอนกรมโขน
และพิณพาทย์นั้น มีบัญชีดังของเครื่องใช้ทุกอย่าง เช่น เครื่องปี่พาทย์
เครื่องโขน ละคร ตลอดจนตัวหนังใหญ่โดยให้ท่านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ
ตราค่าดังของนั้นๆเอง แล้วโปรดเกล้าฯ ชาติใช้เงินให้เป็นการตอบแทน

พระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์ ได้รับราชการมาจนได้เลื่อน
ตำแหน่งหน้าที่ อำนาจการสั่งงานและทำงานได้ด้วยดีเป็นที่พอพระราช
หฤทัยสับพระราชอิสริยาภรณ์ในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจน
อายุราชการ ๔๘ ปีในพระราชสำนัก พระยาวิสุกรรมศีลปประดิษฐ์
ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี มีความดีความชอบ ได้รับพระ
มหากรุณาธิคุณดั่งปรากฏจากตำแหน่งราชการ ยศ บรรดาศักดิ์ เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ และของส่วนพระองค์ที่โปรดเกล้าฯ พระราชทาน

ตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๒๑	เด็กชา กรมชาวท
๒๔๒๖	หัวหน้าเด็กชา กรมชาวท
๒๔๓๕	มหาดเล็ก กรมมหาดเล็ก
๒๔๕๓	นายเวร กรมมหาดเล็ก

- พ.ศ. ๒๔๕๔ จางวางกรมโยธามหาดเล็ก และควบคุมกรม
มหรดพ
๒๔๕๗ อธิบดีอำนวยการโยธา กรมศิลปากร องค์-
มนตรี ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
๒๔๖๘ องคมนตรี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ

ยศ

- พ.ศ. ๒๔๓๕ มหาดเล็กพิเศษ
๒๔๓๖ รองหุ้มแพร
๒๔๔๒ หุ้มแพร
๒๔๕๓ รองหัวหม่น
๒๔๕๔ จางวางตรี
๒๔๕๘ มหาเสวกโท

บรรดาศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๓๖ ขุนพิทักษ์มานพ
๒๔๔๑ หลวงพิทักษ์มานพ
๒๔๕๓ หลวงดิถีชนายเวร
๒๔๕๔ พระยาวิศิษฎ์กรรมศิลปประสิทธิ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และของส่วนพระองค์

- พ.ศ. ๒๔๓๖ เหรียญรัชฎาภิเศก ตรามงกุฎสยามชั้นที่ ๕
จิตรราภรณ์

- พ.ศ. ๒๔๔๐ เหยียบญะประพาสยุโรปเงิน
 เหยียบญะราชริยาภาไหดทอง (รัชกาลที่ ๕)
 ๒๔๔๓ ครว้างเผือกชนท ๕ ทพิยาภรณ์
 ๒๔๔๖ เหยียบญะทวธากิเชกเงิน
 ๒๔๕๐ เหยียบญะวังคคเงิน
 เหยียบญะพระนาม ม.ว. ชนท ๑ ประดับเพชร
 ๒๔๕๑ เหยียบญะวังคคากิเชกเงิน
 ๒๔๕๒ ครว้างกุดดียมชนท ๔ ภัทราภรณ์
 ๒๔๕๓ เหยียบญะคณาภรณ์ชนท ๓
 เหยียบญะพระบรมนามาภิธิย ว.ป.ร. ชนท ๒
 พ.ศ. ๒๔๕๔ เหยียบญะหัดวงเดิม
 เหยียบญะราชริยาภาไหดทอง (รัชกาลที่ ๖)
 ครว้างวิธมาดา
 ครว้างกุดดียมชนท ๓ มณฑนาภรณ์
 โคะทอง กาทอง
 ๒๔๕๕ ครว้างคณาภรณ์
 เหยียบญะพระบรมนามาภิธิย ว.ป.ร. ชนท ๑
 ประดับเพชร
 พานทอง
 ครว้างเผือกชนท ๓ นิภาภรณ์
 ๒๔๕๖ ครว้างเผือกชนท ๒ จุฑาภรณ์

พ.ศ. ๒๕๕๖

๕๒
เต๋มาทองดงขามอักษรพระนาม ม.จ.

สำเนาพกาเดียบพนดงยา มอกษรพระบรม

พามาภิชน ว.ป.ร. ดุณเฎ็กของคามาภิชน

พระบรมนามาภิธิย ว.ป.ร. ดงยา

๕ ๐ ๑ ๕
 ดมเลื้อยทองคาวราเพชราวุธมพระเกษ

๒๔๕๓ ของบุหรีงนวมอักษรพระนาม น.จ. นตรังยา

๔ ๒ ๒ ๕
สมเด็จพระอ. อดิศัยดิพัทธ์ มพระเกยวดยา

เหรียญสดกษัตริย์ ๒

เหรียญบรมราชาเชกกาไหลทอง

๒๔๕๘ ตราปฐุมารณมังกุญด์ยาม

ตราทศยจุลจอมเกล้า

คุณได้ทองคำลงขามตราอุณาโตมประดับ

เพียร

ค.ม.เชตทองศาตราเพชรราชมพระเกษ

คณเขตทองคำมอักษรพระบรมนามาภย

ว.ป.ร. ประดับเพชร

๘
เขมพระบรมรูปสมเด็จพระพนูปัตถวงกรอบ

และพระเกยวประดบเพชร

ของบุหรีทองคำมอกษรพระบรมนามาภิธิ

ว.ป.ร. ประดับเพชร

เช่นราชการในพระองค์

๒๔๖๐ เหยยญักรพรรติมาดา

๒๔๖๓ ตราวถภารณ

พระยาศุภกรรมคิลปประดิษฐ์ ได้ก่อร่างสร้างตัวเองมาด้วย

ความอุตสาหะพยายาม และได้รับราชการในพระราชสำนักตลอดมา
โดยใกล้ชิดเป็นผลตักมาถึงบุตรได้รับพระมหากรุณาธิคุณ^๕ การ
ที่^๖ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร^๗เป็นองคมนตรี^๘พร้อมเป็นเครื่องหมายแห่ง
ความพอพระราชหฤทัย

พระยาศุภกรรมคิลปประดิษฐ์ มีบุตรธิดาเรียงลำดับ ดังนี้:-

๑. นายเด้า เป็นชนนิรชานเลขกิจ (สิ้นชีวิตแล้ว)
๒. นายจันทร์ (สิ้นชีวิตแล้ว)
๓. นายถ้ายหยด เป็นชนทองนัทศรี (สิ้นชีวิตแล้ว)
๔. คุณหญิงเด่นธรรมาภรณ์ (ทองย้อย ธนทวงศ์) (สิ้นชีวิตแล้ว)
๕. นายคู้ เป็นหลวงจิตเจนนคร (สิ้นชีวิตแล้ว)
๖. นายตาบ เป็นนายพลตำรวจตรี หลวงคิลปประดิษฐ์
๗. นายเต็ม
๘. นายเพน
๙. นางสาวเนน
๑๐. นายศุภชัย
๑๑. นางกานดา ธนทวงศ์

๑๒. นายนกขัตรี

(สิ้นชีวิตแล้ว)

๑๓. นางทศันยา สุกกัน

๑๔. นายชาติ

นับแต่พระยาวิสุกรรมคีตปประดิษฐ์ ได้ออกจากราชการเพื่อ
พักผ่อน เพราะได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาเป็นเวลาดัง
๔๘ ปี และอายุได้ถึง ๖๓ ปี แล้วยังหาความเพลิดเพลินอยู่กับการก่อสร้าง
คฤหาสน์บ้านเรือน และการสะสมเครื่องมุก เครื่องลายครามไทย
ตลอดจนถึงจัดเลี้ยงบางจำพวก ส่วนถึงชราก็ค่อยๆ เสื่อมโทรมไปตาม
ธรรมชาติ ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เวลา ๑๐.๓๕ น.
ก็ได้ถึงซึ่งกาลอวสานด้วยความชราในอาการอันสงบ รวมอายุได้ ๘๔ ปี

สารบาญ

ว่าด้วยเครื่องตัดตัดเป่าตามตำราสันตฤก	หน้า ๓
ว่าด้วยเครื่องตั้งค้ำไทยได้แบบจากอินเดีย	,, ๓
ตำนานเครื่องมือโหรี	,, ๔
ว่าด้วยเครื่องมือโหรีซึ่งเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ	,, ๕
ว่าด้วยเครื่องมือโหรีชนกรุงรัตนโกสินทร	,, ๖
ตำนานเครื่องมือพิพาทย์	,, ๗
ว่าด้วยตำราพิพาทย์ที่ได้แบบจากอินเดีย	,, ๗
ว่าด้วยเครื่องมือพิพาทย์ที่เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ	,, ๘
ว่าด้วยเครื่องมือพิพาทย์ชนกรุงรัตนโกสินทร	,, ๘
ตำนานกลองแขก	,, ๙
ว่าด้วยเหตุที่เอากลองแขกมาประสมกับพิพาทย์	,, ๑๐
ตำนานแคนและขลุ่ยซอ	,, ๑๓
บัญชีเครื่องมือโหรี	,, ๑๓
บัญชีเครื่องมือพิพาทย์	,, ๑๔

อธิบายเรื่องมโหรีปี่พาทย์

เครื่องดัดดัดดัดเป่าของไทยเรา โดยมากได้แบบอย่างมาจากอินเดียแต่ดัดดัดดัดเป่า เหมือนกันกับพวกเขมรมอญพม่าและชวามลายู เพราะฉะนั้นเครื่องดัดดัดเป่าของชนชาวประเทศเหล่านั้นจึงคล้ายคลึงกัน ยังตั้งเกดเห็นได้จนทุกวันนี้

ก็เครื่องดัดดัดของชาวอินเดียอันเป็นคนดำราเดมัน ในคัมภีร์ดัดดัดรัตนการ^(๑) จำแนกเป็น ๔ ประเภทต่างกัน เรียกในภาษาสันสกฤตดังนี้คือ

๑) ตะตะ เป็นเครื่องประเภทมดัดสำหรับดัดดัดเป็นเสียง

๒) ดุคิระ เป็นเครื่องประเภทเป่าเป็นเสียง

๓) อะระนัททะ เป็นเครื่องประเภทห่มหนังดัดเป็นเสียง

๔) สะนะ เป็นเครื่องประเภท (มักทำด้วยโลหะ) กระทบเป็นเสียง

เครื่อง ๔ ประเภทที่กล่าวมานี้ ในคัมภีร์ดัดดัดรัตนการบอกอธิบายว่า เครื่องประเภทตะตะ (เครื่องดัด) กับดุคิระ (เครื่องเป่า) นั้น สำหรับทำให้เป็นจำนำ เครื่องประเภทอะระนัททะ (เครื่องตี) นั้น สำหรับประกอบเพลง ส่วนเครื่องประเภทสะนะ (เครื่องกระทบ) นั้น สำหรับทำจังหวะ

เครื่องในประเภทหนึ่ง ๆ มีมากมายหลายอย่าง เช่นประเภทเครื่องดัดนั้น พิณดัดเดียว (คือพิณนาเตา ยังมีดัดอย่างอยู่) เป็นของเดิม

(๑) คัมภีร์นี้เป็นภาษาสันสกฤต พราหมณ์อุปปัสสามี ช่วยแปลอธิบายให้

ครั้นต่อมาผู้คิดเพิ่มเติมเป็นดั่งสาย ต่อมสาย เจ็ดสาย เก้าสายจน
ถึงยี่สิบเอ็ดสาย และเรียกชื่อต่างๆกัน แต่พจนทุกชนิดย่อมเป็นเครื่อง
สำหรับติดลำนำประดานกับเตียงขบรวง ใครขบรวงก็ถือพจนติดเอง ดัง
เช่นทกล่าว่าคนขรรพ์ “จับพจนเข้าประดานลำเนียงควณ” ขบเขย
พระยาครุฑในเรื่องกากเป็นตัวอย่าง เมื่อพจนทำเป็นหลายสายตัวพจนก็
ยอมของชนและหนักชนทุกท บางอย่างจะถือติดไม่ให้ต้องเอาลงวาง
ติดกับพจน จึงเกิดเครื่องวางติด เช่นจะเข้เป็นต้น แล้วเกิดเครื่องวางดีเช่น
ขบต่อมา ตัวพจนมาแต่พจนทงหน ในคำร่าดังศักรัตนากรจึงนับไว้
ในประเภทเดียวกันเรียกว่าตะทะ ไทยเราเรียกว่าเครื่องติดดี

เครื่องในประเภทพจนดีศักรัตนากร คือเครื่องเป่าพจนหลายอย่างต่างกัน
เป็นต้นแต่ผิวปาก เป่าไปไม้ เป่าหลอด เป่าสังข์ เป่าแตร เป่าขลุ่ย เป่าปี่
เป่าแคน ตลอดจนเป่าเขาคีร์ให้เสียงกันบอยในพจนดีศักรัตนากร

เครื่องในประเภทอะระณทระหน คือกลองต่าง ๆ ทั้งจำพวกทชน
หนังหน้าเดียว ดังเช่นทับ (ซึ่งเรียกกันเป็นสามัญว่า โทน) รำมะนา
แตรกลองยาวเหذان และจำพวกทชนหนังทั้งสองหน้าด้วยร้อยผูก ดังเช่น
มโหรีโทน (ซึ่งเรียกกันเป็นสามัญว่า ตะโพน) เบิ่งมาง กลองชนะ
กลองแขก กลองมลายูเหذان และจำพวกกลองทชนหนังกรงแน่นทง
สองหน้า ดังเช่นกลองโชนกลองตะครกนับเป็นอะระณทระหน

เครื่องในประเภทชนะหนน นับตั้งแต่คัมโปเป็นจังหวะ เรียกว่า
กรดาต ถ้าใช้เครื่องทำจังหวะมักทำด้วยโลหะเป็นพจน มีมากมายหลาย
อย่าง คือนัง (ภาษาสันสกฤตเรียกว่ากังสดาล) ฉาบ ลูกพรวน กระดัง

ระฆัง ซึ่ง บางครั้งทำด้วยไม้ เช่นกรับก็ และกรับพวกกันนี้ในพจนานะ
 เพราะเป็นเครื่องสำหรับทำจังหวะเช่นเดียวกัน เครื่องสำหรับทำจำนำ
 บางครั้งพิจารณาเห็นได้ว่าคงมีคติดแก้ไขเครื่องทำจังหวะเป็นชนๆ จนเคย
 กลายเป็นเครื่องทำจำนำ เช่นฆ้องวง เดิมทีเห็นจะแกฆ้องเดียวเป็นฆ้องคู่
 ใหม่เสียงดังต่ำ (อย่างฆ้องที่เดินโน้หรีว) แล้วแกฆ้องคู่เป็นฆ้องราว
 ตามใบใหม่เสียงเป็นหล่นก้น (อย่างฆ้องที่เดินระเบงโอดระพ้อ) แล้วเติม
 ฆ้องให้ครบ ๘ เสียงเป็นฆ้องวงดิบหกใบก็เลยกลายเป็นเครื่องสำหรับใช้
 จำนำ ระฆังก็น่าจะแปลงมาแต่กรับโดยทำนองเดียวกัน เครื่องที่กล่าว
 มาทั้งหมดในอินเดียแต่ดึกดำบรรพ์พวกนั้น

กระบวนจุดเครื่องดังที่ดึกดำบรรพ์พวกนี้ ทกำหนดว่าเครื่องดังที่ดึก
 ประสงค์อย่างใดควรเล่นในการงานอย่างไรก็ดี ก็เป็นของมีมาแล้ว
 ในอินเดียแต่โบราณ พวกชาวอินเดียได้นำแบบแผนมาสู่ประเทศนี้คงแต่
 ครั้นยังเป็นใหญ่ ครั้นไทยได้มาปกครองก็รับต่อมาจากพวกขอม
 แล้วมาคิดแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยลำดับมา จนเป็นเครื่องดัดดัดเบ้าไทย
 เราเล่นกันในทุกวันนี้

เครื่องดังที่ไทยได้แบบจากอินเดียนี้ ถ้าว่าโดยลักษณะประสม
 วงและกระบวนที่ใช้ ต่างกันเป็น ๒ อย่าง เรียกว่า “ดนตรี” คือเครื่อง
 ดัดดัดซึ่งมากลายเป็นนมโหรีอย่าง ๑ เรียกว่า “ดริย” คือเครื่องตีเบ้า
 ซึ่งมากลายเป็นปี่พาทย์อย่าง ๑ เครื่อง ๒ อย่างนี้ใช้ในการต่างกัน เพราะ
 เครื่องดนตรีเสียงอ่อนหวาน จึงใช้เข้ากับการขับร้องอันนุ่มนวลในห้อง
 เรือนเป็นปรกติ ส่วนเครื่องดริยนั้นเสียงย่อมก้องกังวานจึงใช้เข้ากับการ
 ฟ้อนรำอันนุ่มนวลดังแจ้งเป็นปรกติ ดนตรีของมโหรีปี่พาทย์มดกต่าง

เรื่องตำนานเครื่องมโหรี

กระบวนเล่นเครื่องดัดดีในประเทศสยามนมเคาของเดิมเป็น๒อย่าง เรียกในภาษาไทยว่า “บรรเลงพิน” อย่าง ๑ “ขับไม้” อย่าง ๓ บรรเลงพินนั้นใช้แต่พินนาเตาตั้งเดียว ผู้ใดเป็นคนขับร้องก็ดัดพินเอง ทำเพลงเขากบถ่านาทนรอน พินนาเตาเดียวจนผูกติดได้มน้อยเสียแล้ว ด้วยเปลี่ยนใช้ขอแทน แต่กลายเป็นลำหรับคนชนด้า เช่นคนขอทาน ยังมีเงินอยู่

ขับไม้ นั้น คนเล่น ๓ คนด้วยกัน เป็นคนขับร้องดำเนินคน ๓ คน ดัดขอถ่านด้ายประถันเคียงคน ๑ คนไถบั่นเกาะว้ให้จังหวะคน ๓ คน ยังมีแต่ขอของหลวงสำหรับเล่นในงานสมโภช เช่นสมโภชพระมหาเศวตฉัตร เป็นต้น บรรเลงพินและขับไม้ ๒ อย่างนี้เป็นของผู้ขายเงินทอง ๒ อย่าง เครื่องดัดซึ่งมากดประดุษุชน เรียกว่า “มโหรี” นั้นเห็นจะเป็นของพวกขอมคิดขึ้นก่อน ไทยรับแบบอย่างและแก้ไขต่อมา เดิมทีเป็นของผู้ขายเงิน แต่ต่อมาเมื่อเกิดชอบฟังมโหรีกันแพร่หลาย ผู้มบรรดาศักดิ์ซึ่งมบรรวามากจึงมักหัดผู้หญิงเป็นมโหรี ๆ ก็กลายเป็นของผู้หญิง เดิมมาดั่งแต่กรงกรงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มโหรีชนเดิมวงหนึ่งคน เล่นเพียง ๔ คน เป็นคนขับร้องดำเนินและดัดรับพวงให้จังหวะเองคน ๑ ดัดขอถ่านด้ายประถันเคียงคน ๓ ดัดกระຈပ်ให้ดำเนินคน ๓ ดัดทပ်ประถัน จังหวะกับดำเนินคน ๑ เครื่องมโหรีทั้ง ๔ ดังที่พรรณนามานี้ พงศ์เกิดเห็นได้ความไขว่คว้า คือเอาเครื่องบรรเลงพินกับเครื่องขับไม้มารวมกันนั่นเอง เป็นแต่แก้ไขดัดกระຈပ်แทนพิน ดัดทပ်แทนไถบั่นเกาะว้ และเดิมกับพวงสำหรับให้จังหวะเข้าออกอย่าง ๓

คงแถมให้ผู้หญิงเกิดมชน ก็เห็นจะชอบเงินกันแพร่หลาย จึงเกิด
 เป็นเหตุให้ผุ้คิดเพิ่มเติมเครื่องมือให้ชนโดยลำดับมา เครื่องมือให้
 เพิ่มเติมชนเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (ดังเกิดตามที่ปรากฏ
 ในรูปภาพเขียนแต่สมัยนั้น) คือ ว่าจะนำสำหรับประกอบกับทပ်อย่าง
 ชดยสำหรับเป่าให้ดังน้ำอย่าง ๑ มีโห่ร้องหนึ่งจึงกลายเป็น ๖ คน มาถึง
 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพิ่มเติมเครื่องมือให้ชนนอกหลายอย่าง เอา
 เครื่องบัพทยเขาเพิ่มเป็นพณ เป็นแต่ทำขนาดย่อมดังให้สมกับผู้หญิงเงิน
 เล็กนั้นมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๑ เติมระนาดไม้กับระนาดแก้วเป็นเครื่อง
 มีโห่ร้องอีก ๒ อย่าง รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๘ คน มาในรัชกาลที่ ๒ เติม
 ระนาดแก้วเสียใช้ของวงแทน และเพิ่มจะเข้เข้าในเครื่องมือให้ร้องถึง ๑
 รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๙ คน (๑) ถึงรัชกาลที่ ๓ เมื่อคิดทำระนาดท่ม
 และของวงเด็กเพิ่มชนในเครื่องบัพทย ก็เพิ่มของ ๒ ดังนั้นเข้าในเครื่อง
 มีโห่ กับท่งใช้ดังแทนกับพวงให้เสียงจึงหว่าดชนสมกับเครื่องมาก
 ดัง และเพิ่มนาบเข้าในมีโห่ด้วย รวมมีโห่ร้องหนึ่งเป็น ๑๒ คน ถึง
 รัชกาลที่ ๔ เมื่อคิดทำระนาดทองและระนาดเหล็กชนใช้ในเครื่องบัพทย

(๑) ที่เรียกว่าระนาดแก้วนั้น ของเดิมจะเป็นอย่างไร ผู้แต่งหนังสือไม่เคยเห็น
 สืบถามก็ไม่ได้ความชัด ว่าเอาแก้วหล่อเป็นลูกระนาดวางในราง อย่างระนาดทองที่ทำกัน
 ขึ้นหลัง หรือตัดแผ่นกระจกเจาะรูร้อยเชือกแขวนกับราง อย่างระนาดไม้ได้ แต่อย่างไร
 เสียก็คงไม่เพราะ จึงได้ปรากฏว่าเลิกเสียเอาของวงเข้าใช้แทน จะเข้กับของวงนั้นแต่
 เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญ เล่ากันว่าเมื่อจะเอามาใช้ในเครื่องมีโห่ไทย จะให้
 ผู้หญิงไทยซึ่งปรกติห่มผ้าสไบเฉียงขึ้นของวงอย่าง (บัพทย) มอญซัดซ้อง จึงได้คิด
 แก้เป็นของวงแทน

ของ ๒ ดั้งหนักเพิ่มเข้าในเครื่องมโหรีด้วย มโหรีในชั้นหลังวงหนึ่งจึง
เป็น ๓๔ คนคล้ายกับบัพทาย เป็นแต่มีโหม่เครื่องด้ายแต่ไม่ใช่กลอง
และผัดกันเป็นขอคำคณียกอย่างหนึ่ง ทมโหรีเป็นของผู้หญิงเดิน
บัพทายเป็นของผู้ชายเดินเป็นพน

ในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเล่น
ละคร การนบแบบปัจจัยตลอดมาถึงการเดินมโหรี คือเมื่อครั้งกรุง
ศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีพระราชกำหนดห้ามมิให้ผู้นหัดละครผู้หญิงมได้
แต่ของหัดวง เพราะฉะนั้นผู้ทนมบวรากรมมากเช่นเจ้านายและขุนนางเป็นคน
จึงมักหัดผู้หญิงเป็นมโหรี หัดผู้ชายเป็นละครและเป็นบัพทายเป็น
ประเพณีมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดฯ ให้เลิกพระราชกำหนดนั้นเสีย พระราชทานอนุญาตว่าใครๆจะ
หัดละครผู้หญิงก็ให้หัดได้ตามชอบใจ เมื่อมีพระบรมราชานุญาตดังนี้
การที่เคยหัดผู้หญิงเป็นมโหรีก็ไปหัดเป็นละครเสียเป็นพน คนทั้งหลาย
ชอบละครผู้หญิงหาใครจะมีใครหัดมโหรีผู้หญิงอย่างแต่ก่อนไม่

เมื่อมโหรีผู้หญิงร้องโรยลงครึ่งหนึ่ง ผู้ชายบางพวกซึ่งหัดเล่นเครื่อง
ด้ายอย่างจีน จึงคิดกันเอาขอคอง ซอฮู จะเข้กับบือเข้าเล่นประสมกับ
เครื่องกลองแขก (ดังซึ่งจะอธิบายต่อเรื่องเครื่องบัพทายไปข้างหน้า)
เครื่องประสมวงอย่างนี้เรียกกันว่า “กลองแขกเครื่องใหญ่” (๑) ครั้น

(๑) ข้าพเจ้าได้กล่าวในคำอธิบายเรื่องประชุมบมโหรีที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓
ตามคำบอกเล่าว่า กลองแขกเครื่องใหญ่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๓ แต่เมื่อพิจารณาต่อมา
เห็นว่าเกิดขึ้นในตอนปลายรัชกาลที่ ๔ ด้วยเมื่อตอนต้นรัชกาลที่ ๕ ยังถือกันว่า
เป็นของเกิดขึ้นใหม่

ต่อมาเขาทดลองเข้ากับข้อออกได้ใช้ทับกับรำมะนาและชลุ้แทน เรียก
ว่า “มโหรีเครื่องสาย” บางวงก็เต็มระนาดและฆ้องเขาด้วย จึงเกิดม
มโหรีเครื่องสายผู้ชายเต็มแทนมโหรีผู้หญิงอย่างเดิมสืบมาจนทุกวันนี้ ท
ผู้หญิงหัดเล่นก็มากขึ้นกว่าผู้ชายเล่น เรื่องตำนานเครื่องมโหรีมาดังนี้

เรื่องตำนานเครื่องปี่พาทย์

ตำราปี่พาทย์ที่เราได้แบบมาจากอินเดียนั้น กำหนดว่าวงหนึ่งมีเครื่อง
๕ สิ่ง คือ สตรีระได้แก่ปี่เป็นเครื่องทำจำนำ ๑ อาตะตะได้แก่กลองชนหนึ่ง
หนึ่งเดียว ๑ วิตะตะได้แก่กลองชนหนึ่งทั้งสองหน้าด้วยร้อยผูก ๑ อาตะวิ
ตะตะได้แก่กลองชนหนึ่งทรงแน่นทั้งสองหน้า ๑ เป็นเครื่องทำเพลงรวม
๑ สิ่ง พระระได้แก่ฆ้องเป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ทั้ง ๕ สิ่งนี้เรียกรวมกันว่า
“เบญจการียา” ปี่พาทย์เครื่องห้าของไทยเราใช้กันมาแต่โบราณ มาแต่
เบญจการียาที่กล่าวมา แต่มิต่างกันเป็น๒ชนิด เป็นเครื่องอย่างเบาใช้
เล่นละครกันในพื้นเมือง (เช่นพวกโน้ห์ราทางหัวเมืองปักษ์ใต้ยังใช้อยู่จน
ทุกวันนี้) ชนิด ๑ เครื่องอย่างหนักสำหรับใช้เล่นในชนชนิด ๑ ปี่พาทย์
๒ ชนิดที่กล่าวมานี้ คนทำวงละ ๕ คนเหมือนกัน แต่ใช้เครื่องผิดกัน
ปี่พาทย์เครื่องเบญจการียามีเป็นเครื่องทำจำนำ ๑ ทับ ๒ กลอง ๑ ฆ้องคู่
๑ เป็นเครื่องทำจังหวะ ๑ ลักษณะตรงตำราเดิมผิดกันแต่ใช้ทับแทนโทนโบ
เท่านั้น ส่วนปี่พาทย์เครื่องหนักนั้น วงหนึ่งมี ๑ ระนาด ๑ ฆ้องวง ๑
กลอง ๑ โทน (ตะโพน) ๑ ใช้โทนเป็นเครื่องทำเพลงและจังหวะไปด้วยกัน
ถ้าทำจำนำที่ไม่ใช้โทนก็ให้คนโทนคนหนึ่งให้จังหวะ เหตุที่ผิดกันเช่นนี้ เห็น

จะเป็นเพราะการเดินละครมีขบรองและเจรจาด้วยกับมีพาทย์ ๆ ไม่ต้อง
ทำพักละช้านานเท่าใดนัก แต่การเดินโขนต้องทำมีพาทย์พักละช้านาน ๆ จึง
ต้องแก้ไขใหม่เครื่องทำจำนามากขึ้น แต่การเดินละครคงแต่เกิดมละคร
ในชนเปลี่ยนมาใช้มีพาทย์เครื่องหนักอย่างโขน มีพาทย์ที่เดินกันใน
ราชฐาน จึงใช้แต่มีพาทย์เครื่องหนักเป็นพน

เรื่องตำนานการทแก้ไขเพิ่มเติมเครื่องมีพาทย์ไทย พิเคราะห์ได้ตาม
เค้าเงื่อนที่มอญ ดุเหมือนจะแก้ไขมาเป็นชน ๆ ทำนองดังจะกล่าวต่อ
ต่อไปน คือ มีพาทย์เครื่องหนักในสมัยเมื่อกกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มี
มีโตะ ๓ ระนาดวาง ๓ ซ้องวง ๓ ฉิ่งกับโขนใบ ๓ กลองใบ ๓ รวม
เป็น ๕ ด้วยกัน แต่มีพาทย์ใช้ขนาดย่อมอย่างที่เราเรียกว่า “ปี่นอก” กลอง
ก็ใช้ขนาดย่อมอย่างเช่นเดินหนึ่ง แก้ไขครั้งแรกคือทำมีโตะและกลองให้เขื่อง
ขึ้นสำหรับใช้กับเครื่องมีพาทย์ที่เดินในร่ม เพื่อเดินโขนหรือละครใน
ปี่ทมนั้นใหม่เรียกว่า “ปี่ใน” ส่วนมีโตะและกลองขนาดย่อมของเดิมคงใช้
ในเครื่องมีพาทย์เวลาทำกลางแจ้งเช่นเดินหนึ่ง จึงเกิดมีปี่นอกปี่ในขึ้นเป็น
๒ อย่าง การแก้ไขที่กล่าวมานี้ จะแก้ไขแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาหรือมา
แก้ไขในกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นไม่ทราบแน่

เมื่อในรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ทวงละครและเสภา มีคำเล่ากันสืบมาว่าการขับ
เสภาขึ้น เมื่อก่อนรัชกาลที่ ๒ ประเพณีที่จะสั่งมีพาทย์ห้ามไม่ พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริให้เสภาขับด้วยมีพาทย์
อย่างเช่นมโหรี) ขึ้นเป็นปฐมดังนี้ ที่เขาเมืองมางต้องหน้าเขาไซใน

เครื่องปั้นดินเผาที่เขาในคราวนั้นเอง สำหรับประดับภาชนะดินเผา
ด้วยลายเส้นเขาแบบรูปวงรีดกกว่าโหนด (ตะโพน) ปั้นพาดยประดับภาชนะใช้
เป็นมวงต้องหันมาจนทุกวันนี้ การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัยทรงแก้ไขพระบรมมหาราชวังเข้ามาจนให้คิดเห็นว่า บางที
ปั้นพาดยประดับจะทรงแก้ไขให้ด้วยปั้นพาดยเขากับพระนครชั้น ถ้าเช่นนั้น
ปั้นในและกลองขนาดใหญ่ของกวางทองหนึ่งทวดมาแล้ว ก็เห็นจะเป็นของ
เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๒ แต่เครื่องปั้นดินเผายกย่องเป็นแต่เครื่อง ๕ ต่อมา.

ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ปั้นพาดยเดิมเป็นเครื่องอุปกรณ์การพ่นน้ำ
เช่นเงินหนึ่งและโหนดพระนครชั้น หรือทำเป็นเครื่องประโคมให้ครึกครื้น
ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริให้ได้ภาชนะ
ดังปั้นพาดย ๆ ก็กลายมาเป็นเครื่องดนตรีสำหรับให้ไพเราะโดยลำพัง เพราะ
ฉะนั้น เมื่อได้ปั้นพาดยกันแพร่หลายต่อมาถึงรัชกาลที่ ๓ จึงมีผู้
คิดเครื่องปั้นดินเผาเพิ่มเติมขึ้นให้เป็นคู่หมัดทุกอย่างคือ.

๑. เขาเป็นนอกมาเป็นคู่กับปั้นใน
๒. คิดทำระนาดทุ้ม ขึ้นเป็นคู่กับระนาดเอก
๓. คิดทำฆ้องวงเล็ก ขึ้นเป็นคู่กับฆ้องวงใหญ่
๔. เขาเป็นมวงต้องหันให้คนกลองตีเป็นคู่กับโหนด (ตะโพน)
๕. เขาฉาบเพิ่มเติมขึ้นให้คนกลองตีเป็นคู่กับฉิ่ง
๖. เดิมกลองชนะนอกโบหนึ่งให้เป็นคู่ (๑)

(๑) การที่เดิมกลองเป็นคู่บางที่จะเพิ่มมาแต่ในรัชกาลที่ ๒

บิพาทย์แต่เดิมวงหนึ่ง & คนก็กลายเป็นวงละ ๓๐ คน เรียกว่า
 “บิพาทย์เครื่องคู่” บิพาทย์อย่างเดิมทยอยกันอยู่ในพนมเมืองเรียกว่า
 “บิพาทย์เครื่องห้า”

มาถึงรัชกาลที่ ๕ มีมติระนาดทองขึ้นเป็นอุปกรณ์ระนาดเอกและ
 ละครระนาดเหล็กขึ้นเป็นอุปกรณ์ระนาดทนมเพิ่มขึ้นอีก ๒ อย่าง คนทำ
 บิพาทย์วงหนึ่งจึงเป็น ๓๒ คนเรียกว่า “บิพาทย์เครื่องใหญ่” เล่นกันสืบ
 มาจนทุกวันนี้.

ตำนานบิพาทย์เครื่องห้า บิพาทย์เครื่องคู่ และบิพาทย์เครื่องใหญ่
 มีเรื่องราวดังแสดงมา

เรื่องตำนานกลองแขก

ในเครื่องบิพาทย์ไทยเราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เป็นเครื่องได้มาจาก
 แรก ๒ อย่าง เรียกว่า “กลองมลายู” ได้มาจากพวกมลายูอย่าง ๑
 เรียกว่า “กลองแขก” เข้าใจว่าได้มาจากพวกชวาอย่าง ๑ เครื่อง
 บิพาทย์แรก ๒ อย่างนี้คล้ายคลึงกัน แต่ลักษณะประสมวงกลองมลายู
 ใช้กลอง ๔ ใบ มีเดา ๓ ช้อง โหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๖ คน กลองแขก
 ใช้กลอง ๒ ใบกับมีเดา ๓ ช้อง โหม่งใบ ๑ รวมคนวงละ ๔ คน แต่กลอง
 ๒ ชนิดนั้นผิดกัน กลองมลายูใช้ร้อยโยงด้วยสายหนัง ระบุว่า
 กลองแขก คัดด้วยไม้หนา ๓ คัดด้วยมือหนา ๑ กลองแขกนั้นใช้ร้อยโยง
 ด้วยหวายและคัดด้วยมือทั้ง ๒ หน้า

พิเคราะห์ตาม ลักษณะของไทยเราใช้ กลอง มลายู และ กลอง แขก
 เข้าใจว่าเครื่อง ๒ อย่างนี้เห็นจะได้มาซึ่งประเทศต่างคราวต่างเรื่องกัน

ไทยเราจึงเอามาใช้ต่างกัน เครื่องกลดองมลายูนั่นเดิมทำนองจะใช้ใน
 กระบวนพยุหยาตรา ซึ่งเกณฑ์พวกมลายูเข้ากระบวน ไทยจึงได้ใช้
 เครื่องกลดองมลายูในกระบวนแห่ เช่นแห่กษัตริย์นามเป็นต้น จนถึงแห่
 พระบรมศพและพระศพเจ้านาย ลงมลายูเลยใช้เป็นเครื่องประโคมศพเช่น
 ใช้โดยจำพังเรียกว่าคัมภีระและใช้ในบิณฑบาตนางหิงส์มาจนบัดนี้เครื่อง
 กลดองแขกนั้น เดิมเมื่อใดมาเห็นจะใช้ในการพ้องรำ เช่นรำกระบกระ
 บอง ทำนองจะมาแต่แขกรำกฤษก่อน แต่ในการแห่ก็ใช้เช่นนำกระบวน
 แห่ได้กัณฑ์และนำเสด็จพระราชดำเนินกระบวนช้างและกระบวนเรือเป็น
 ต้น แต่ลุดของโหม่งเดียว สดุดยว่าเดิมก็จะใช้กลดองมลายูในการแห่เช่น
 ว่า แต่ชนหลังมาเมื่อใช้กลดองมลายูเพื่อไปจนการศพ เกิดรังเกียจจึง
 เอากลดองแขกมาใช้ในกระบวนแห่และลุดของโหม่งเดียว ทำนองจะเป็นเช่นว่าน
 ที่เอากลดองแขกเข้าผสมกับเครื่องมโหรีไทย เห็นจะเป็นเมื่อเอา
 เรื่องอิเหนาของชาวมลายูมาเล่นละครไทย ในครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราช
 ธานี ใช้เมื่อละครรำเพลงแขกเช่นรำกฤษเป็นต้น ครั้นต่อมาเมื่อมโหรี
 ทำเพลงอินโตซึ่งเนื้อมาแต่เพลงแขก เช่นเพลงเบ้าหลุดและสระบุหรง
 เป็นต้น ก็ใช้กลดองแขกทำกับเครื่องมโหรีแทนโทน คลอดไปจนถึง
 เพลงที่เอามาแต่มโหรี เช่นเพลงพระทองก็ใช้กลดองแขกแทนทับและ
 รำมะนา กลดองแขกจึงเคยเป็นเครื่องอุปกรณ์อันหนึ่งอยู่ในเครื่อง
 มโหรี ดันเรื่องตำนานกลดองแขกเพียงเท่านี้

ยังมีเครื่องดุริยางค์ของไทยอยู่นอกเรื่องตำนานที่ได้แต่งมาอีก๒อย่าง
 อย่าง ๑ เรียกว่ามโหรี มักใช้ขนาดต่างๆ เป้าเข้าชุดกันประสานเสียง

คนขับอย่างพม่าแต่ดักดำบรรพ์ พังดังเกิดไต่ทกดำวถึง “ขับขอ”
 ในลิลิตเรื่องพระรถ แต่เคยวนชอบเดินเพียงในหัวเมืองมณฑลพายัพ
 ออกอย่าง ๓ เรียกว่าแคน เขาไม่ซางมาผูกเรียงต่อกับเตาเสียง เป่าเป็น
 เพลง ประสานเสียงกับคนขับ อย่างนี้ชอบเดินทางหัวเมืองฝ่ายตะวันออก
 ออก กระทบวนขับเขากับบีซอกดี เขากับแคนก็ดี คนขับเป็นชายฝ่าย
 หนึ่งหญิงฝ่ายหนึ่งมักขับโต้ตอบกันในทางดังว่าดี ทั้ง ๒ อย่างมีมาแต่
 ดึกดำบรรพ์ มาถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์นี้ แตรวงทหาร
 มหาดเล็กคิดทำแคนต่างขนาดกัน เป่าประสมวงราว ๓๐ คนเป็นทำนอง
 แตรวงอย่างฝรั่ง ฟังก็เพราะดียังมีเงินอยู่จนทุกวันนี้

เครื่องมือให้รู้เป้าหมายของไทย

เครื่องมือให้รู้

เครื่องมือคัดสรรประเด็น

พณ

กระบี่

จะ

ข้อถามสาย ชาวอินเดียเรียก จิกาวะ

ข้อดี } มาแต่แบบจีน จีนเรียกว่าข้อดี
ข้อดี }

เครื่องมือให้แจ้ง

บันทึกมาแต่แบบอินเดีย

กรับพวง

ทับ (มักเรียกกันว่าโทน)

รำมะนา

เครื่องมือให้ดำเนิน

ขลุ่ยพองอ

ขลุ่ยกรวด

ขลุ่ยหลิบ

เครื่องเป่าพาทย์เอามาเพิ่มใหม่โหรี

ระนาดเอก

ระนาดทุ้ม

ระนาดทอง

ระนาดเหล็ก

ซ้องวงใหญ่

ซ้องวงเล็ก

ฉิ่ง

ฉาบ

เครื่องเป่าพาทย์

เครื่องห้าอย่างเบา สำหรับเล่นโน้ตหัว

ปี่ (นอก)

ทับ ที่ ๑

ทับ ที่ ๒

กลอง

ซ้องคู่

เครื่องห้าอย่างหนักสำหรับเล่นโน้ตละคร

ปี่ (ใน)

ระนาด (เอก) ชาวอินเดียนเรียกว่า พัดครัน

ซ้องวง (ใหญ่)

โทน (มักเรียกกันว่าตะโพน)

กลอง (ใบเดียว)

เครื่องคู่ (เพิ่มเข้าในเครื่องห้า)

ปี่ (นอก)

ระนาดทุ้ม

ฆ้องวง (เล็ก)

ฉิ่ง ชาวอินเดียเรียกว่า กังสดาล

กลอง (เพิ่มเข้าอีกใบหนึ่ง)

เบิ่งมางต้องหน้า

ฉาบ ชาวอินเดียเรียกว่า ฉันทนาตาล

เครื่องใหญ่ (เพิ่มเข้าในเครื่องคู่)

ระนาดทอง

ระนาดเหล็ก

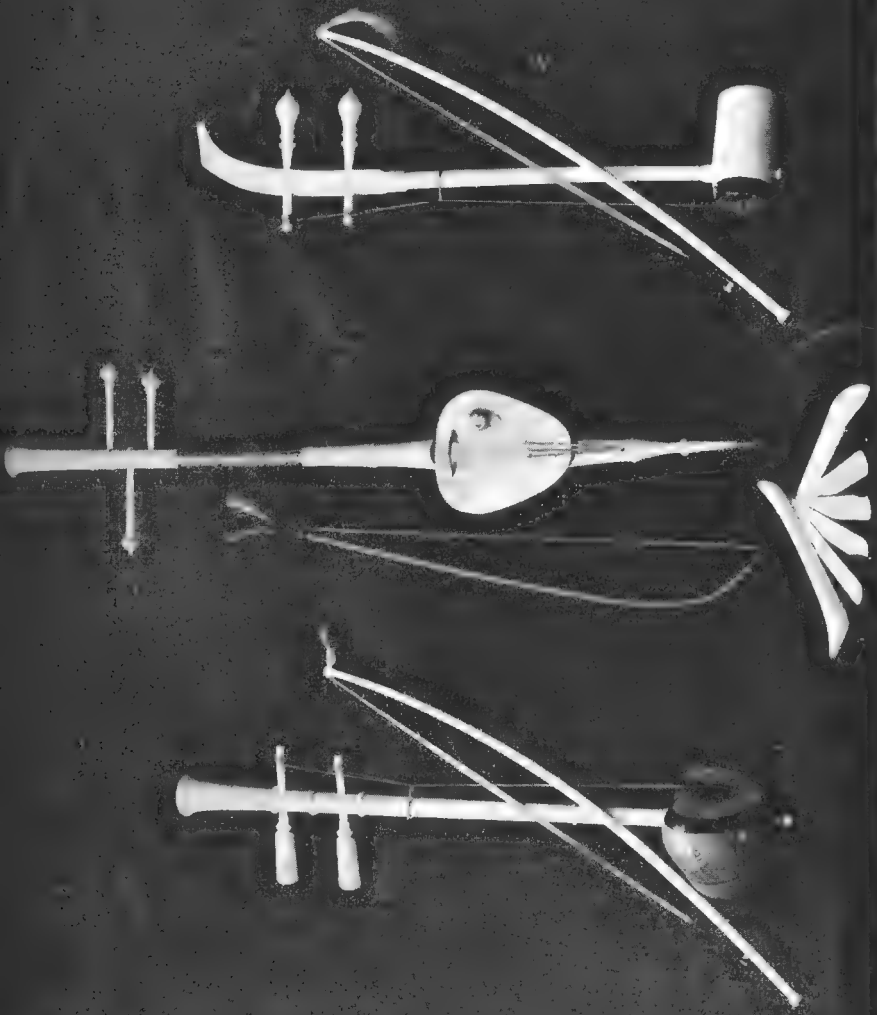
เครื่องแขก

ปี่ชวา

กลองแขก (คู่หนึ่ง)

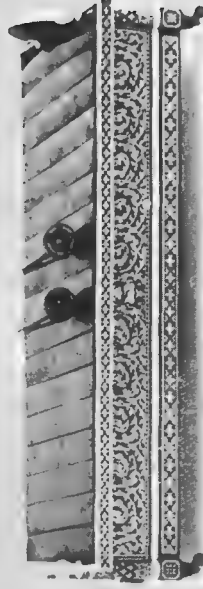
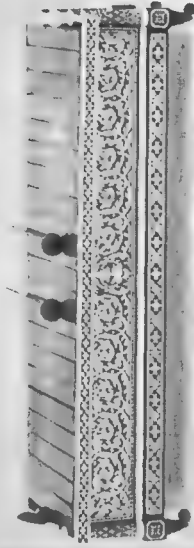
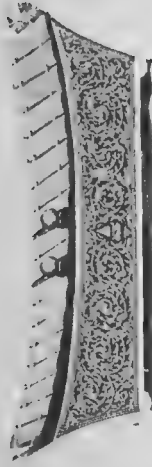
ฆ้องโหม่ง

กลองมลายู (๔ ใบ)

เครื่องสามชูดของกรมสรรพ

ซึ่งพระยาวิสุกรรมศิลป์ประดิษฐ์ เป็นผู้สร้าง

เครื่องบูชาของกรมหลวง

ซึ่งพระยาวังสุกรมศิลปประสิทธิ์ เป็นผู้สร้าง

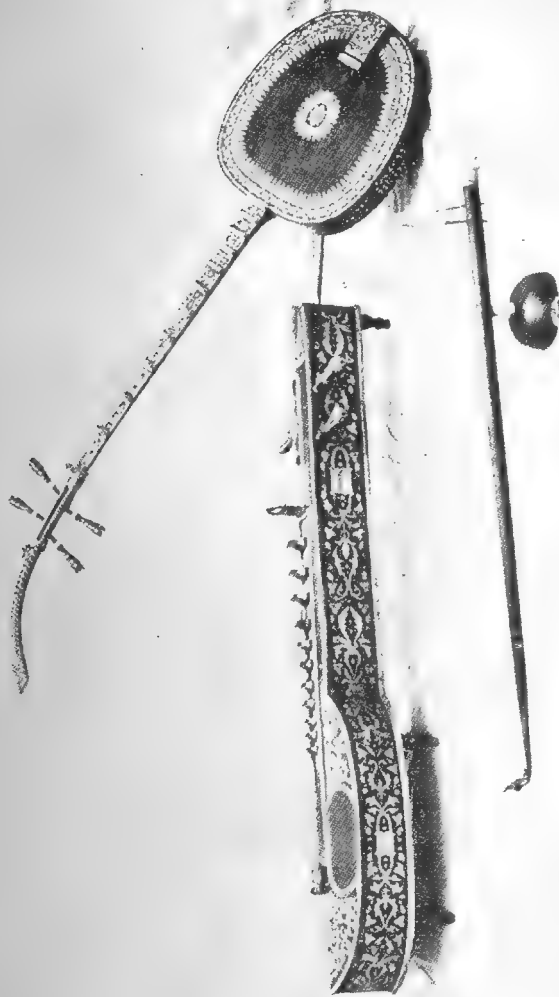
กระจุ๊บ

พิน้ำเต้า

จี่เจ้

(แถวบน)

(แถวล่าง)

ซอด้วง

ซอสามสาย

ซออู้

บั้นอก

บั้นระวา

ขลุ่ย

บั้นใน

(แถวบน) เบิ่งมาง ตะโพน
(แถวล่าง) รำมะนา

กลองตะกอนคู่ ๑
โกล
โกลองโน้หฺรา

กลองแขกคู่ ๑

หม้อใหม่

บันฑิต

ดิ่ง

ฉาบ

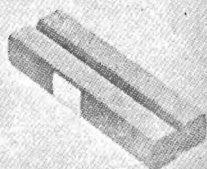
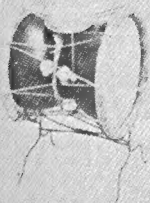
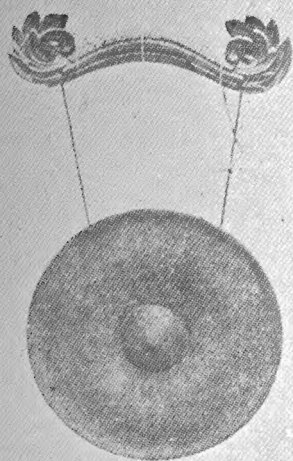
กรับพวง

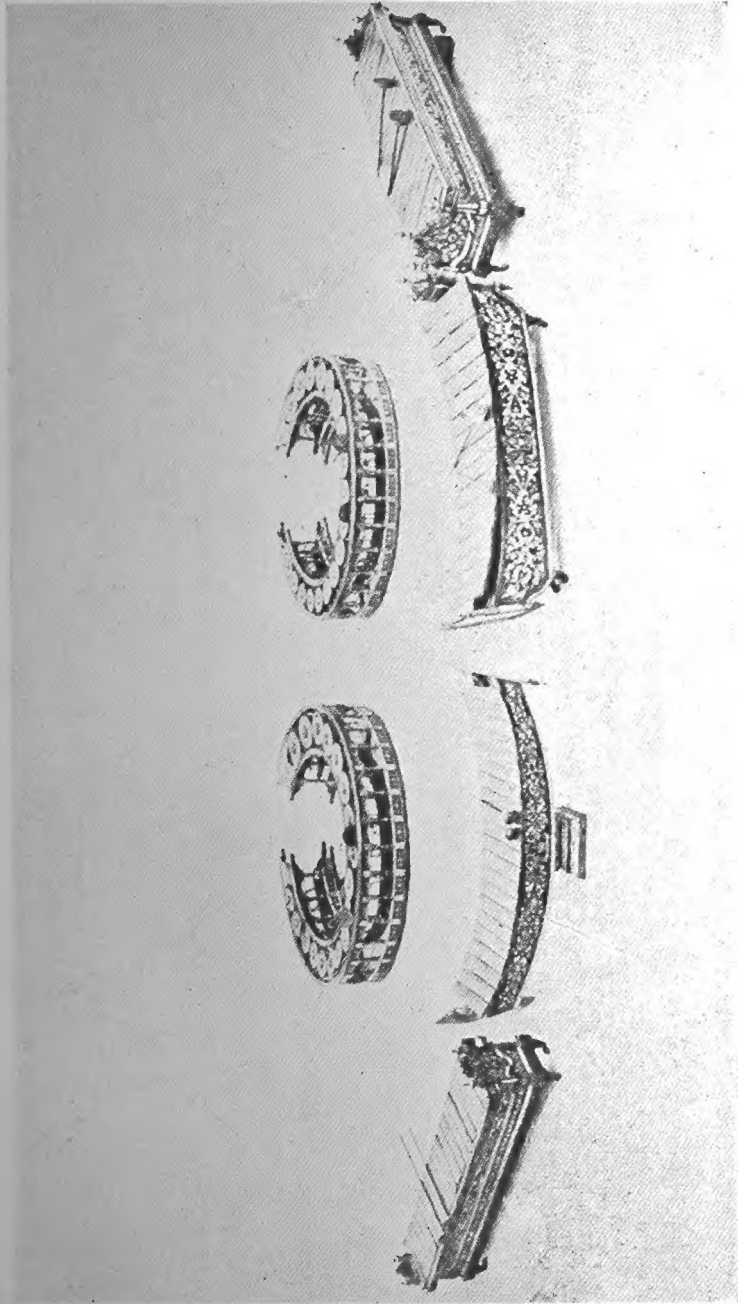

กรับเสภา

กรับเสภา

(แถวบน)

(แถวล่าง) ระนาคทอง

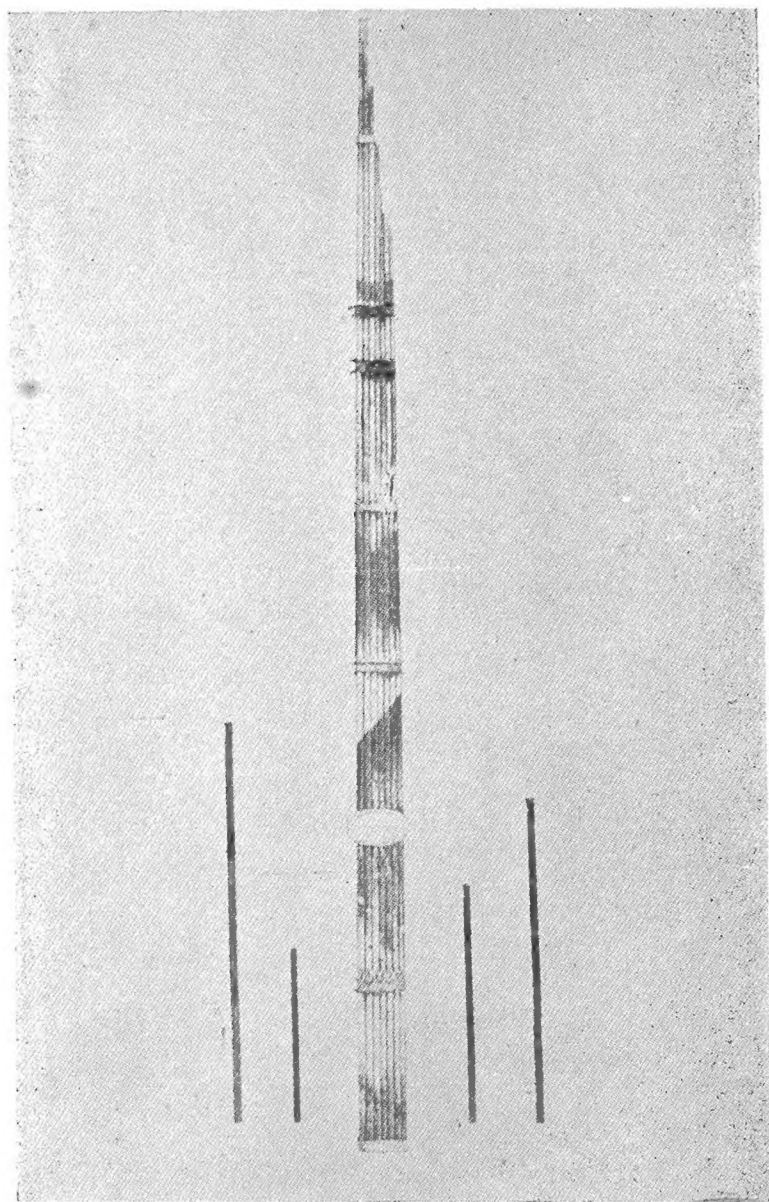
หม่องวงใหญ่

ระนาคเอก

หม่องวงเล็ก

ระนาคทุ้ม

ระนาคเหล็ก

(กลาง)

แกน

(๒ ข้าง) ขลุ่ยซอ ๔ เล้า
01310'7

-7.FEB.1977

